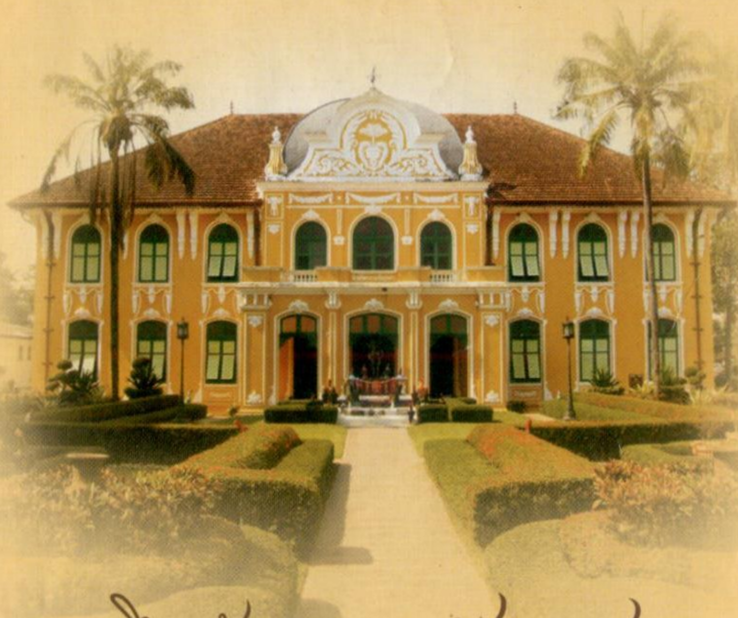

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕)

เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์)

- ตึกแห่งความจงรักภักดี
- โรงพยาบาลที่สวยที่สุด
- พิพิธภัณฑ์การแพทย์ไทย

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

* อาคารอนุรักษ์ดีเด่นสถาปนิกสยาม ๒๕๔๒

* ศูนย์การเรียนรู้การดูแลสุขภาพภาคประชาชน
ด้านการแพทย์แผนไทย อภัยภูเบศร

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

ความงามทางสถาปัตยกรรม และคุณค่าทางประวัติศาสตร์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จประพาสมณฑลปราจีน พ.ศ. ๒๔๕๑

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ ครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จประพาสดงศรีมหาโพธิ มณฑลปราจีน พระองค์ทรงประทับในพลับพลาชั่วคราวเท่านั้น เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์) จึงสร้างตึกหลังนี้ขึ้นในบริเวณบ้านของท่าน เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๒ เพื่อใช้ในการรับเสด็จในคราต่อไป แต่พระองค์ทรงเสด็จสวรรคตเสียก่อน ในปี พ.ศ. ๒๔๕๓

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ณ ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร พ.ศ. ๒๔๕๕

ตึกหลังนี้ใช้ถวายเป็นที่ประทับแรมเฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงเท่านั้น ท่านเจ้าของมิเคยใช้เป็นที่พำนักเลย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
ณ ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ๑๘ มิ.ย. ๒๕๔๔

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
ณ ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ๓ พ.ย. ๒๕๓๗

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จที่ตึกหลังนี้ ๒ ครั้ง
วันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๗ และ วันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๔

โรงพยาบาลที่สวยที่สุดในประเทศไทย

ตึกหลังนี้ตกทอดมายังหลานสาวของท่าน คือ พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวีในรัชกาลที่ ๖ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ท่านเจ้าพระยาอภัยภูเบศร พระนางเจ้าจึงได้ประทานที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างนี้ให้กับทางราชการ เพื่อใช้เป็นโรงพยาบาล เปิดทำการครั้งแรกวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๔ ใช้ชื่อโรงพยาบาลปราจีนบุรี ต่อมาวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๐๙ เปลี่ยนชื่อเป็นโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โดยมีสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี และพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี เสด็จมาเป็นประธานในพิธี

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี และพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี
เสด็จมาเป็นประธานในพิธี

วันเปิดโรงพยาบาลปราจีนบุรี ๒๔ มิ.ย. ๒๔๘๔

เปลี่ยนชื่อเป็น โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ๒๔ มิ.ย. ๒๕๐๙

ตึกหลังนี้ใช้เป็นหอผู้ป่วย ๕๐ เตียง ห้องผ่าตัด ห้องจ่ายยา จนในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ นายแพทย์สุจินต์ ผลากรกุล ผู้อำนวยการโรงพยาบาลในขณะนั้น ได้บูรณะตึกใหม่ให้ใกล้เคียงกับของเดิม และใช้ในงานพิธีสำคัญเท่านั้น

นายแพทย์สุจินต์ ผลากรกุล

หอผู้ป่วย ๕๐ เตียงและห้องจ่ายยาภายในตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

พิพิธภัณฑ์การแพทย์แผนไทย ครบถ้วนทุกมิติ

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ นายแพทย์เปรม ชินวันทนานนท์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรในขณะนั้น ได้จัดทำพิพิธภัณฑ์การแพทย์ไทยอภัยภูเบศรขึ้น ได้งบประมาณ จากงบประมาณพัฒนาจังหวัด จำนวน ๒ ล้านบาท จากการอนุมัติของ นายบรรจง กันตวรุฒ ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรีในขณะนั้น ได้รับพิพิธภัณฑ์วัตถุจาก นายแพทย์ไพโรจน์ นิงสานนท์ หลานตาของหมื่นชำนาญแพทยา (พลอย แพทยานนท์) หมอหลวงในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ ถึงรัชกาลที่ ๖ ซึ่งมีทั้งรูปเคารพ อันมี พระวิษณุ พระฤาษี พระมาลัย เครื่องมือทำยา และตำรายามากมาย

นายบรรจง กันตวรุฒ

นายแพทย์ไพโรจน์ นิงสานนท์

นายแพทย์เปรม ชินวันทนานนท์

ตำรายา ที่จารึกไว้ในใบลานและสมุดข่อย รวมทั้งสมุดจดลายมือจำนวนหนึ่ง

พระวิษณุ

พระมาลัย

หมื่นชำนาญแพทยา
(พลอย แพทยานนท์)

ฤาษี

ต่อมามีผู้บริจาคตำรายาซึ่งปัจจุบันมีประมาณ ๗๐๐ เล่ม เครื่องมือทำยามาอย่างไม่ขาดสาย ถือได้ว่าพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นพิพิธภัณฑ์ด้านการแพทย์แผนไทย ที่มีข้าวของ และตำรายามากที่สุดในประเทศไทย เป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิง เรียนรู้ โดยไม่มีค่าใช้จ่าย เปิดบริการทุกวัน มีน้ำสมุนไพรไว้บริการต้อนรับทุกๆ ท่าน ทั้งยังมีสวนสมุนไพรให้เยี่ยมชม

ตำรายา แหล่งค้นคว้าเรียนรู้ด้านการแพทย์แผนไทย มีผู้บริจาคเพิ่มอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีประมาณ ๗๐๐ เล่ม

สวนสมุนไพรหลังตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร แหล่งเรียนรู้สมุนไพรสำหรับเยาวชนและบุคคลทั่วไป

ยาหอมสุคนธโอสถ

ตัวอย่างยาของ
โรงงานยาไทย รักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญา
พัฒนาเทคโนโลยี คงความดีสมุนไพร
ให้อยู่คู่ไทยและให้ไทยคงอยู่คู่โลกา ....

ยาดีของไทย...ยาหอม ปรับทุกระบบ ครบทุกธาตุ

ยาอุทัย ยาบำรุงเลือดบำรุงหัวใจใส่ในน้ำดื่ม

ยาสตรี ทำให้เลือดลมผู้หญิงเป็นปกติ

ยาประสะระย่อม ทำให้หลับสบาย คลายเครียด ลดความกังวล

เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๕๔ ทางโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ได้รับอุปกรณ์ในการผลิตยา คือ เครื่องแร่งยา เครื่องอัดเม็ดยา เครื่องบดลูกกลิ้งใหญ่ เครื่องบรรจุผงยา ตู้อบไฟฟ้า ตู้ยา อุปกรณ์ในการวิจัยสมุนไพร เพื่อใช้ในการผลิต ยาหอม **ยาอุทัย** กฤษณา **ไหยอหมกเกลือ** ซึ่งนับว่ามีคุณค่าในทางประวัติศาสตร์ยาไทย ทางโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร สัญญาว่าจะทำหน้าที่ในการสืบสานความตั้งใจของท่านผู้เป็นเจ้าของ ในการพัฒนายาไทยให้สืบเนื่องต่อไป และขอขอบคุณทาง**บริษัท บุณยะรัตเวช** ที่ได้เอื้อเฟื้ออุปกรณ์การทำยาหอม เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้ปุถุชนรุ่นหลัง

ตระกูลบุณยะรัตเวช ผู้เป็นเจ้าของยาหอมตราม้า สืบสานการทำยาหอมมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ มาจนถึงปี ๒๕๔๘ โรงงานยาสุคนธโอสถคัดเลือกสมุนไพรเครื่องหอมที่มีคุณภาพ มาผลิตยาหอม ยาอุทัย จนเป็นที่นิยมอย่างสูง ต่อมาวัตถุดิบหายากและด้อยคุณภาพลง จึงหยุดกิจการพร้อมมอบเครื่องมือทำยา ตัวอย่างสมุนไพร ตู้ยา ตู้ฆ่าชะมดเช็ด เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

ชะมดเช็ด

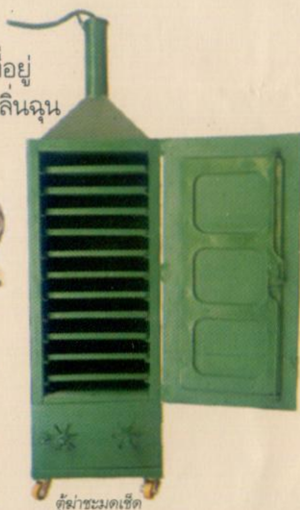
ชะมดเช็ด เป็นน้ำมันสีน้ำตาล ได้จากต่อมที่อยู่ใกล้ทวารหนักของตัวชะมด ซึ่งจะหลั่งสารที่มีกลิ่นฉุน โดยมันจะเช็ดของเหลวนี้กับตอไม้ ชะมดเช็ด เป็นส่วนผสมสำคัญในการทำยาหอม ทำให้ยามีกลิ่นหอมช่วย "บำรุงหัวใจ"

ตู้ฆ่าชะมดเช็ด

เคล็ดลับความหอม...ยาหอมตราม้า

ตู้ใบนี้เป็นของโรงงานยาหอม บุณยะรัตเวช มีอายุมากกว่า ๕๐ ปี เป็นเครื่องมือสำคัญในขั้นตอนการผลิตยาหอมตราม้าที่มีชื่อเสียง เพราะเป็นยาหอมที่มีรสชาติสุขุม หอมทน หอมนาน ไม่ว่าจะทิ้งไว้หลายสิบปี

ตู้ฆ่าชะมดเช็ด

ร้านยาไทยต้นแบบ โพธิ์เงิน-อภัยภูเบศร โอสถ

พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ส่งต่อคุณค่าของร้านขายยาสมุนไพรไทยโบราณ ในวันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๔ ร้านยาไทย โพธิ์เงิน-อภัยภูเบศร โอสถ ได้เปิดให้บริการเป็นครั้งแรก ภายในพิพิธภัณฑ์การแพทย์ไทยอภัยภูเบศร

ประวัติร้านขายยาไทย โพธิ์เงิน-อภัยภูเบศร โอสถ

ร้านยาไทย เป็นที่ที่คนไข้มีส่วนร่วมในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บของตนเอง สั่งเจียดยา จัดยา ปรึกษาหารือ...กับหมอ (แผนไทย)

กังจู๋ มี้เจริญ

กัลยาณ์ มี้เจริญ

โพธิ์เงินโอสถ

ร้านยาไทยในตลาดพลู เก่าแก่นับแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๖

ชื่อสัตย์ ต่อลูกค้า มียาสมุนไพรหลากหลายไม่ปลอมปน มีตำรับยาที่ได้ผล มีคนเชี่ยวชาญให้คำปรึกษา เพื่อให้สิ่งดีๆ นี้คงอยู่

เมื่อคุณกัลยาณ์ มี้เจริญ เจ้าของร้านสุดท้ายเสียชีวิต

เกียรติศักดิ์ มี้เจริญ

ฉวีวรรณ ล.เฉลิมชัยชนะ

ปัญญา มี้เจริญ

คุณปัญญา มี้เจริญ น้องชายคนเล็ก คุณฉวีวรรณ ล.เฉลิมชัยชนะ ผู้เป็นน้องสาว และพี่ชายคนโต คุณเกียรติศักดิ์ มี้เจริญ จึงมอบตำรายา ตู้ยา เครื่องยาและจิตวิญญาณ... เพื่อส่งผ่านให้...ร้านขายยาไทย โพธิ์เงิน-อภัยภูเบศร โอสถ ณ ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

ร้านยาโพธิ์เงิน-อภัยภูเบศร โอสถ

เปิดบริการทุกวัน ๘.๓๐-๑๖.๐๐ น.

หม้อต้มยาแรงดัน
เครื่องต้มยาอัตโนมัติ บริการต้มยาให้ผู้ป่วย

ร้านยาโพธิ์เงิน-อภัยภูเบศร โอสถ เปิดให้บริการ โดยมีแพทย์แผนไทยคอยให้คำปรึกษา ตรวจรักษา สั่งจ่ายยา (ยาหม้อ ยาต้ม) ให้ตรงกับอาการโรคที่เป็น อาทิเช่น โรคสะเก็ดเงิน โรคโลหิตสตรี โรคเบาหวาน เป็นต้น มีจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพร เช่น ยาหอม ยาแคปซูลตำรับ แก้อาการต่างๆ ชาชงสมุนไพร หากใช้ยาแล้วได้ผลดี สามารถสั่งให้จัดส่งยา โดยไม่ต้องเดินทางมารับยาด้วยตนเอง

และเพื่อความสะดวกในการรับประทานยา ได้มีบริการต้มยาด้วยหม้อต้มแรงดัน เป็นรูปแบบยาน้ำสำเร็จ ให้สามารถรับประทานได้โดยไม่ต้องเสียเวลาการต้ม

เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์)

สืบสายสกุลมาจากเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (แบน) ผู้ปกครองเขมรส่วนนอก อันมีพระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณ ในสมัยรัชกาลที่ ๑

เจ้าพระยาอภัยภูเบศร ชุ่ม เกิดเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๐๔ ที่เมืองพระตะบอง เป็นบุตรของเจ้าพระยาคทาธรธรณินทร์ (เยีย) ผู้สำเร็จราชการเมืองพระตะบอง และท่านผู้หญิงทิม เป็นผู้สำเร็จราชการมณฑลบูรพา (พระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณ พนมศก) คนท้ายก่อนยกให้ฝรั่งเศสปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๔๙

ท่านเป็นบุคคลที่กตัญญูต่อแผ่นดินและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง โดยท่านเลือกจะเดินทางกลับมาอยู่ในประเทศไทยทั้งที่ท่านเลือกอยู่พระตะบองดังเดิมได้ ท่านบำเพ็ญสาธารณประโยชน์มากมาย อาทิ

- ซื้อเครื่องบินลำแรก คือ เจ้าพระยาอภัยภูเบศร ๑ ให้กองทัพอากาศ และต่อมายังซื้อให้อีก ๑ ลำ พร้อมส่งนักบินไปเรียน
- สร้างโบสถ์วัดแก้วพิจิตรและวัดวาอารามมากมาย
- สร้างโรงเรียนอภัยพิทยาคาร โรงเรียนหลังแรกของจังหวัดปราจีนบุรี
- สร้างตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร หลักฐานแห่งความจงรักภักดี

เจ้าพระยาอภัยภูเบศร ในชุดนักบิน

ภาพในวัยหนุ่ม
เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์)

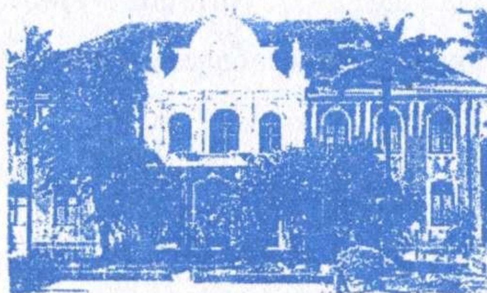

มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
32/7 ม.12 ถ.ปราจีนอนุสรณ์ ต.ท่างาม อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี 25000
โทร. (037) 213610, 213681 แฟกซ์. (037) 212179, 211523
www.abhaiherb.com

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร เป็นตึกผู้ป่วยหลังแรกของโรงพยาบาลเมื่อปี พ.ศ.2452 โดยท่านเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์) ได้จ้างเหมาบริษัทโฮวาร์ดเออร์สกิน ตามแบบศิลปะบาโร้คของตะวันตก มีความประสงค์จะสร้างตึกหลังนี้เพื่อจะใช้เป็นที่ประทับแรมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หากเสด็จมลฑลปราจีนบุรีอีก หลังจากเสด็จครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2451 แต่พระองค์สวรรคตเสียก่อนในปี พ.ศ.2453 อย่างไรก็ตามตึกหลังนี้ก็ยังคงใช้เป็นที่ประทับแรมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ.2455 รวมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์อีกหลายพระองค์คราเสด็จมลฑลปราจีนบุรี โดยที่ท่านเจ้าของตึกไม่เคยใช้ตึกหลังนี้เป็นที่พำนักส่วนตัวเลย ตราบจนสิ้นอายุขัยในปี พ.ศ.2465 จึงได้มีการตั้งศพของท่านไว้ชั้นบนของตึกนี้ก่อนการพระราชทานเพลิงศพในปีเดียวกัน

ความสำคัญของตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร นอกจากจะมีความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกแล้ว ยังเป็นตัวแทนความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์ อดทน และเสียสละของท่านเจ้าของตึกที่จะเป็นอนุสติให้กับคนรุ่นหลัง และด้วยเจตจำนงค์ที่จะสร้างตึกหลังนี้ให้เป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ มิได้สร้างเป็นที่พักให้กับตนเองของท่านเจ้าพระยาอภัยภูเบศรล่วงเลยมาถึงปัจจุบันนี้ตึกหลังนี้ยังมิได้เป็นของส่วนตัวของเชื้อสายท่านแต่อย่างใด แต่ได้ใช้ประโยชน์เป็นสาธารณสมบัติของส่วนรวมดังจะสืบทอดเจตนารมย์ของท่าน และในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2537 ตึกหลังนี้ยังได้รับเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในการเสด็จส่วนพระองค์เพื่อทอดพระเนตรตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

ในปี พ.ศ. 2537 ทางโรงพยาบาลได้รับเงินพัฒนาจังหวัดสมทบกับเงินบริจาค นำมาบูรณะซ่อมแซมตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จนกระทั่งมีความสวยงามใกล้เคียงสภาพเดิม และเพื่อให้สถานที่นี้เป็นโบราณสถานที่มีคุณค่ามีประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง ทางโรงพยาบาลจึงจัดให้โครงการพิพิธภัณฑ์การแพทย์แผนไทยวัตถุประสงค์คือให้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า อ้างอิงรวบรวมการอนุรักษ์ตำรายาไทย การแพทย์ไทย การแพทย์พื้นบ้านของจังหวัดปราจีนบุรี รวมทั้งจะมีการดำเนินการเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ในการนี้ทางโรงพยาบาลได้รับการสนับสนุนจากนายแพทย์ไพโรจน์ นิงสานนท์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข อดีตปลัดกระทรวงสาธารณสุข ให้มีการจัดตั้งมูลนิธิหมื่นชำนาญแพทย์ ฯ (พลอย แพทยานนท์) ซึ่งทางโรงพยาบาลได้จัดเตรียมการสืบเนื่องตลอดมาจวบกระทั่งแล้วเสร็จจึงได้ทำการเปิดพิพิธภัณฑ์การแพทย์แผนไทยอย่างเป็นทางการในวันที่ 24 มิถุนายน 2539

<u>หลังจากอสัญกรรมของท่าน</u> ตึกหลังนี้ก็ตกเป็นของตระกูลอภัยวงศ์และเมื่อหลานสาวคนหนึ่งของท่านได้รับการสถาปนาเป็นพระนางเจ้าสุวัทนาวรราชเทวี ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตระกูลอภัยวงศ์ จึงได้ถวายกรรมสิทธิ์ ในตึกหลังนี้ตลอดจนบ้านและที่ดินบริเวณนั้นให้กับพระนางเจ้าสุวัทนา ต่อมาเมื่อปี 2480 เมื่อพระองค์จะโดยเสด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาพระราชธิดา ไปประทับที่ประเทศอังกฤษจึงประทานที่ดินและสิ่งปลูกสร้างทั้งหมดนั้นแก่มลฑลทหารบกที่2 จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อใช้เป็นสถานพยาบาลสำหรับทหารและประชาชนทั่วไป ซึ่งต่อมาได้โอนมาเป็นของกรมสาธารณสุข และโรงพยาบาลแห่งนี้ได้เป็นโรงพยาบาลประจำจังหวัดปราจีนบุรีทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2484 และได้เปลี่ยนมาเป็นโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ในวันที่ 24 มิถุนายน 2509 เพื่อรำลึกถึงบุญคุณของท่านเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ผู้สร้างตึกและได้สร้างความเจริญรวมทั้งสาธารณสมบัติให้กับจังหวัดปราจีนบุรีอย่างมากมาย

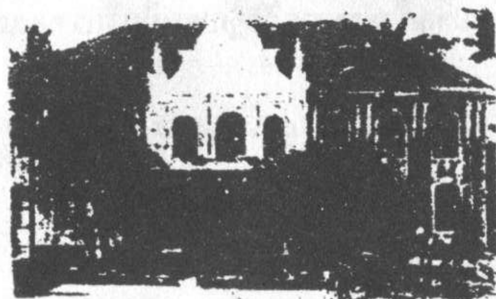
<u>ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร</u> เดิมนั้นเป็นตึกอำนวยการได้มีการดัดแปลงทำชั้นล่างเป็นห้องตรวจโรค ห้องจำหน่ายยา และห้องผ่าตัด ชั้นบนทำหน้าที่รับคนไข้หญิง โดยมีเรือนคนไข้ชายแยกต่างหาก มีเตียงรับคนไข้ 50 เตียง มีโรงประกอบอาหารคนไข้ โรงซักฟอก ที่เก็บศพ เรือนพักคนงานบ้าน นายแพทย์ อย่างละ 1 หลัง บ้านพักพยาบาลอีก 3 หลัง การสัญจรติดต่อกับจังหวัดใช้ทางเรืออย่างเดียวจนใน พ.ศ.2486ได้มีการสร้างถนน ติดต่อกับจังหวัดโดยขอที่ดินจากเอกชน คือ ถนนปราจีนอนุสรณ์เป็นถนนหน้าโรงพยาบาลในปัจจุบัน โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรได้ถูกใช้งานเป็นโรงพยาบาลจนถึงปี 2512 หลังจากที่ตึกอำนวยการในปัจจุบันได้ก่อสร้างเสร็จ จากนั้นทางโรงพยาบาล จะใช้ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรในการประชุมสัมมนาในบางกรณี จนกระทั่งในวันที่ 25 มกราคม 2533 กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเป็นโบราณสถาน

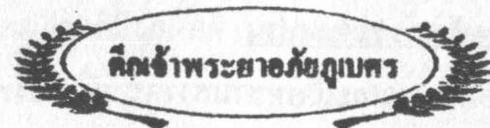

ในระหว่างการใช้เป็นโรงพยาบาลคาดว่ามีการดัดแปลงซ่อมแซมหลายแห่งแต่ไม่ได้มีการบันทึกไว้ แต่เท่าที่ทราบคือ บานหน้าต่างเดิมเป็นบานกรอบไม้ติดกระจกทำลวดลายฝังด้วยกระจกสีในเนื้อเป็นลวดลายแจกันและดอกไม้ ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นบานเกล็ดไม้อย่างที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน พื้นกระเบื้องชั้นล่างปีกซ้ายได้ถูกเปลี่ยนเป็นพื้นหินขัด เพื่อดัดแปลงเป็นห้องผ่าตัดบันไดปีกทางขวาได้ถูกรื้อไปเพื่อทำการเชื่อมกับเรือนเริ่มแรกที่ใช้เป็นเรือนคนไข้ชาย ดัดแปลงบันไดทางปีกขวามีการรื้อหัวเม็ดตรงราวบันได เพื่อสะดวกในการยกผู้ป่วยขึ้นข้างบน และมีการทาสีทับภาพปูนเปียกบนเพดานตึกทุกห้อง ซึ่งไม่ทราบว่ามีการทาสีทับในสมัยใด แต่เป็นที่โชคดีว่าในช่วงก่อนการบูรณะในปี 2537 ทางโรงพยาบาลได้พบส่วนของลายที่ปรากฏให้เห็นบริเวณห้องโถงชั้นล่างปีกขวาซึ่งได้แจ้งไปยังหน่วยศิลปากรที่ 5 ในช่วงการซ่อมแซมครั้งหลังสุดนี้ จึงได้ลอกสีและซ่อมแซมลายปูนเปียกบนเพดานทั้งหมดยกเว้นห้องโถงกลางชั้นบนลายปูนเปียกได้หายไปอาจเป็นเพราะการกระเทาะปูนแล้วฉาบปูนใหม่ก่อนการทาสี เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง เพราะแต่ละห้องมีลายปูนเปียกที่งดงามมาก

ในปี พ.ศ. 2537 ทางโรงพยาบาลได้รับเงินพัฒนาจังหวัดสมทบกับเงินบริจาค นำมาบูรณะซ่อมแซมตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จนกระทั่งมีความสวยงามใกล้เคียงสภาพเดิม และเพื่อให้สถานที่นี้เป็นโบราณสถานที่มีคุณค่ามีประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง ทางโรงพยาบาลจึงจัดให้โครงการพิพิธภัณฑ์การแพทย์แผนไทยวัตถุประสงค์คือให้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า อ้างอิงรวบรวมการอนุรักษ์ตำรายาไทย การแพทย์ไทย การแพทย์พื้นบ้านของจังหวัดปราจีนบุรี รวมทั้งจะมีการดำเนินการเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ในการนี้ทางโรงพยาบาลได้รับการสนับสนุนจากนายแพทย์ไพโรจน์ นิงสานนท์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข อดีตปลัดกระทรวงสาธารณสุข ให้มีการจัดตั้งมูลนิธิหมื่นชำนาญแพทย์ ฯ (พลอย แพทยานนท์) ซึ่งทางโรงพยาบาลได้จัดเตรียมการสืบเนื่องตลอดมาจวบกระทั่งแล้วเสร็จจึงได้ทำการเปิดพิพิธภัณฑ์การแพทย์แผนไทยอย่างเป็นทางการในวันที่ 24 มิถุนายน 2539

ความสำคัญของตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร นอกจากจะมีความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกแล้ว ยังเป็นตัวแทนความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์อดทน และเสียสละของท่านเจ้าของตึกที่จะเป็นอนุสติให้กับคนรุ่นหลัง และด้วยเจตจำนงค์ที่จะสร้างตึกหลังนี้ให้เป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ มิได้สร้างเป็นที่พักให้กับตนเองของท่านเจ้าพระยาอภัยภูเบศรล่วงเลยมาถึงปัจจุบันนี้ตึกหลังนี้ยังมิได้เป็นของส่วนตัวของเชื้อสายท่านแต่อย่างใด แต่ได้ใช้ประโยชน์เป็นสาธารณสมบัติของส่วนรวมดังจะสืบทอดเจตนารมย์ของท่าน และในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2537 ตึกหลังนี้ยังได้รับเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในการเสด็จส่วนพระองค์เพื่อทอดพระเนตรตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร เป็นตึกผู้ป่วยหลังแรกของโรงพยาบาลเมื่อปี พ.ศ.2452 โดยท่านเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์) ได้จ้างเหมาบริษัทโฮวาร์ดเออร์สกิน ตามแบบศิลปะบาโร้คของตะวันตก มีความประสงค์จะสร้างตึกหลังนี้เพื่อจะใช้เป็นที่ประทับแรมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หากเสด็จมลฑลปราจีนบุรีอีก หลังจากเสด็จครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2451 แต่พระองค์สวรรคตเสียก่อนในปี พ.ศ.2453 อย่างไรก็ตามตึกหลังนี้ก็ยังคงใช้เป็นที่ประทับแรมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ.2455 รวมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์อีกหลายพระองค์คราเสด็จมลฑลปราจีนบุรี โดยที่ท่านเจ้าของตึกไม่เคยใช้ตึกหลังนี้เป็นที่พำนักส่วนตัวเลย ตราบจนสิ้นอายุขัยในปี พ.ศ.2465 จึงได้มีการตั้งศพของท่านไว้ชั้นบนของตึกนี้ก่อนการพระราชทานเพลิงศพในปีเดียวกัน

หลังจากอสัญกรรมของท่าน ตึกหลังนี้ก็ตกเป็นของตระกูลอภัยวงศ์และเมื่อหลานสาวคนหนึ่งของท่านได้รับการสถาปนาเป็นพระนางเจ้าสุวัทนาวรราชเทวีในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตระกูลอภัยวงศ์ จึงได้ถวายกรรมสิทธิ์ ในตึกหลังนี้ตลอดจนที่บ้านที่ดินบริเวณนั้นให้กับพระนางเจ้าสุวัทนา ต่อมาเมื่อปี 2480 เมื่อพระองค์จะโดยเสด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาพระราชธิดา ไปประทับที่ประเทศอังกฤษจึงประทานที่ดินและสิ่งปลูกสร้างทั้งหมดนั้นแก่มลฑลทหารบกที่2 จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อใช้เป็นสถานพยาบาลสำหรับทหารและประชาชนทั่วไป ซึ่งต่อมาได้โอนมาเป็นของกรมสาธารณสุข และโรงพยาบาลแห่งนี้ได้เป็นโรงพยาบาลประจำจังหวัดปราจีนบุรีทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2484 และได้เปลี่ยนมาเป็นโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรในวันที่ 24 มิถุนายน 2509 เพื่อรำลึกถึงบุญคุณของท่านเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ผู้สร้างตึกและได้สร้างความเจริญรวมทั้งสาธารณสมบัติให้กับจังหวัดปราจีนบุรีอย่างมากมาย

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร เดิมนั้นเป็นตึกอำนวยการได้มีการดัดแปลงทำชั้นล่างเป็นห้องตรวจโรค ห้องจำหน่ายยา และห้องผ่าตัด ชั้นบนทำหน้าที่รับคนไข้หญิง โดยมีเรือนคนไข้ชายแยกต่างหาก มีเตียงรับคนไข้ 50 เตียง มีโรงประกอบอาหารคนไข้ โรงซักฟอก ที่เก็บศพ เรือนพักคนงานบ้าน นายแพทย์ อย่างละ 1 หลัง บ้านพักพยาบาลอีก 3 หลัง การสัญจรติดต่อกับจังหวัดใช้ทางเรืออย่างเดียวจนใน พ.ศ.2486ได้มีการสร้างถนน ติดต่อกับจังหวัดโดยขอที่ดินจากเอกชนคือ ถนนปราจีนอนุสรณ์เป็นถนนหน้าโรงพยาบาลในปัจจุบัน โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรได้ถูกใช้งานเป็นโรงพยาบาลจนถึงปี 2512 หลังจากที่ตึกอำนวยการในปัจจุบันได้ก่อสร้างเสร็จ จากนั้นทางโรงพยาบาล จะใช้ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรในการประชุมสัมมนาในบางกรณี จนกระทั่งในวันที่ 25 มกราคม 2533 กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเป็นโบราณสถาน

ในระหว่างการใช้เป็นโรงพยาบาลคาดว่ามีการดัดแปลงซ่อมแซมหลายแห่งแต่ไม่ได้มีการบันทึกไว้ แต่เท่าที่ทราบคือ บานหน้าต่างเดิมเป็นบานกรอบไม้ติดกระจกทำลวดลายฝังด้วยกระจกสีในเนื้อเป็นลวดลายแจกันและดอกไม้ ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นบานเกล็ดไม้อย่างที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน พื้นกระเบื้องชั้นล่างปีกซ้ายได้ถูกเปลี่ยนเป็นพื้นหินขัด เพื่อดัดแปลงเป็นห้องผ่าตัดบันไดปีกทางขวาได้ถูกรื้อไปเพื่อทำการเชื่อมกับเรือนเริ่มแรกที่ใช้เป็นเรือนคนไข้ชาย ดัดแปลงบันไดทางปีกขวามีการรื้อหัวเม็ดตรงราวบันได เพื่อสะดวกในการยกผู้ป่วยขึ้นข้างบน และมีการทาสีทับภาพปูนเปียกบนเพดานตึกทุกห้อง ซึ่งไม่ทราบว่ามีการทาสีทับในสมัยใด แต่เป็นที่โชคดีว่าในช่วงก่อนการบูรณะในปี 2537 ทางโรงพยาบาลได้พบส่วนของลายที่ปรากฏให้เห็นบริเวณห้องโถงชั้นล่างปีกขวาซึ่งได้แจ้งไปยังหน่วยศิลปากรที่ 5 ในช่วงการซ่อมแซมครั้งหลังสุดนี้ จึงได้ลอกสีและซ่อมแซมลายปูนเปียกบนเพดานทั้งหมดยกเว้นห้องโถงกลางชั้นบนลายปูนเปียกได้หายไปอาจเป็นเพราะการกระเทาะปูนแล้วฉาบปูนใหม่ก่อนการทาสี เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง เพราะแต่ละห้องมีลายปูนเปียกที่งดงามมาก